

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e Duyduğu Nefretin Kahriyât Adlı Kitabına Yansımaları ve Bu Nefretin Sembollerinden Hüseyin Necati Efendi*

*Merve Nur GÜNEŞ***

Öz

1869 tarihinde doğan Abdullah Cevdet'in (Karlıdağ) Mekteb-i Tıbbiye'de öğrenim görürken siyasî fikirleri sistemleşmiş ve Abdullah Cevdet, II. Abdülhamit'in aleyhinde olan ve özgürlük ile yeniliği esas alan düşüncelerin savunucusu olmuştur. Düşüncelerini İbrahim Temo, İshak Sükûti, Mehmed Reşid ve Hikmet Emin ile birlikte İttihad-i Osmaniye cemiyeti bünyesinde kurumsallaştırmıştır. II. Abdülhamit tarafından faaliyetleri sakıncalı bulunan Abdullah Cevdet; Fizan, Trablusgarp gibi mahrumiyet bölgelerine sürülmüştür. II. Abdülhamit hakkında hakarete varan eleştiri ve suçlamalar içeren Kahriyât adlı kitabı ise Mısır'da basılmış; ilk baskısı 1906, çalışmamızda yararlandığımız ikinci baskısı ise 1908 yılında yapılmıştır. Doktor Abdullah Cevdet, 1908 tarihli ikinci baskıda yer alan "*Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölmek Dersi Hakkında*" adlı şiirinde hayatından ufak bir kısmı aktardığı Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'yi bir kahraman olarak göstererek yönetime ve kendi görüşüne göre haksızlığa karşı nasıl mücadele edilmesi gerektiğini okuyucusuna aktarmak istemiştir. Bu makalede, adını verdiğimiz şiir ve kitapta yer alan diğer şiirler incelenerek şairin istibdat olarak adlandırdığı II. Abdülhamit yönetimine karşı olan tepkilerini şiirlerinde nasıl dile getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Abdullah Cevdet, II. Abdülhamit, Kahriyât

Reverberations of Abdullah Cevdet's Hatred for Abdulhamid II in his work *Kahriyât* and one of the symbols of this hatred, Hüseyin Necati Efendi

Abstract

Abdullah Cevdet (Karlıdağ) who was born in 1869, had systematized his political views during his study at the School of Medicine (Mekteb-i Tıbbiye) and he became an advocate of views which were against Abdulhamid II and were based on freedom and reform. He institutionalized his ideas in the Union of the Ottomans Society (İttihad-i Osmaniye) with İbrahim Temo, İshak Sükûti, Mehmed Reşid and Hikmet Emin. Abdullah Cevdet, whose actions were found objectionable by Abdulhamid II, was exiled to regions of deprivation such as Fezzan and Tripoli. His book "*Kahriyât*" (Deep Sorrow), which contained strong criticisms that amounted to insults and also accusations against Abdulhamid II, was first published in Egypt in 1906, and the second edition which was used in this article was published in 1908. In the latter edition, Doctor Abdullah Cevdet intended to share with his readers his view of how to fight the regime and injustice in his poem "*Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölmek Dersi Hakkında*" (About the Lecture on Dying by the Great Veteran and Great Martyr Mülâzım Hüseyin Necati Efendi) in which he cited a small part of his life by presenting Mülâzım Hüseyin Necati Efendi as a hero. In this article, by analyzing the poem and the other poems in the above mentioned book, the way Abdullah Cevdet voiced his criticisms of the regime of Abdulhamid II, which he regarded as tyranny, was scrutinized.

Key Words: Abdullah Cevdet, Abdülhamid II, Kahriyat (Deep Sorrow)

* Bu makale, Merve Nur Güneş'in "Türk Şiirinde İkinci Abdülhamit" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, mndemirok@gmail.com.

Giriş

“Abdullah Cevdet, 9 Eylül 1869 tarihinde Arapkir’de doğdu. Hozat ve Arapkir’deki ilk öğrenim yıllarından sonra Mamuret el-Aziz Askeri Rüşdiyesi’ne kaydoldu. Bu okulu 27 Mayıs 1301 tarihinde bitirdiğinde ise İstanbul’a gelerek Kuleli Askeri Tıbbiyesi’ne yazıldı.” (Hanioğlu: 1981: 5). Abdülhamid’in Fransa okulları örneğine uygun olarak yaptırdığı Mekteb-i Tıbbiye’de eğitim görürken şiir yazmaya da başlamıştı. İlk şiirleri Abdülhak Hâmid Tarhan etkisinde lirik özellikler gösterse de mevcut yönetime karşı tepkiler büyüdükçe Abdullah Cevdet’in şiirleri de siyâsi ve toplumsal özellikler göstermeye başladı.

Abdullah Cevdet’in ailesi dindardı. İslâm’ı yakından tanıyan ve gençliğinde inançlı biri olan şair, tıbbiyede materyalist fikirlerle karşılaşınca dînî görüşlerini tümünden değiştirdi. (Doğan, 2012) Bu fikirler, onu halihazırdaki yönetimin “ümmetçi” anlayışı sebebiyle radikal bir muhalif haline getirecekti.

Mekteb-i Tıbbiye, mevcut yönetime karşı seslerin en çok yükseldiği yerlerden biriydi. Mekteb-i Tıbbiye’deki muhalefetin bu denli yoğun olmasının sebebi, Fransa’dan getirilen kitapların bu tip okulların öğrencileri tarafından çokça okunması ve bu kitapların içeriğinin devletin hâlihazırdaki görüşüne ve yapısına aykırı fikirleri ihtiva etmesiydi. Yönetim, bu fikirlerin halihazırdaki konjonktürde devlete zarar vereceği görüşündeydi. Dolayısıyla bu fikirleri savunanların sürgün, memuriyetten ihraç edilme gibi birtakım cezalar yoluyla sindirilmeleri veya sansürlenmeleri faydalı olacaktı.

Gücünü yitirmiş bir imparatorluğa çare arayışları içinde birçok görüş, karmaşık bir siyâsi ve düşünsel iklim yaratıyordu. Bu karmaşa içinde Abdullah Cevdet ve arkadaşları, felsefî görüşleri bakımından ortaklıklarını göz önüne alarak örgütlenme gereği duydular ve İttihad-i Osmâni cemiyeti, *“21 Mayıs 1889 tarihinde Abdullah Cevdet, Mehmed Reşid ve Hikmet Emin’in de katılımıyla kuruldu.”* (Hanioğlu, 1981: 25-26) Tıbbiyeli bir grup öğrenciden oluşan cemiyet, başlangıçta felsefî meseleler, özellikle de biyolojik materyalizm gibi konuların tartışıldığı bir öğrenci grubuydu. Takip eden dönemde kimi zaman açıktan kimi zaman da üstü kapalı bir muhalif tavrın hemen hemen tüm aydınlar nazarında kabul görmesiyle *“cemiyetin (...) tam bir siyasal örgüt haline geldiği görülmüştür.”* (Hanioğlu, 1981: 27)

Abdullah Cevdet siyasi faaliyetlerinin yanında bir düşünür olarak da eserleriyle savunduğu düşüncelere hizmet etmiştir. Uzun yıllar çıkardığı İttihad dergisi bu düşüncelerinin halka ulaşmasını sağlayan bir köprü görevindedir. Batılılaşmanın en şiddetli savunucularından Abdullah Cevdet, bilimsel maddeciliğin halka anlatılması gerektiğini söyler. (Hanioğlu, 1981: 7-9) Ona göre bunun önündeki en bariz engel, din mefhumu olduğundan onu tahrip etmek lazımdır. Her ne kadar eleştirel yaklaşıp da yer yer fikrini kabul ettirmek adına fikhî kaidelerin, çağdaş fikirlerle çelişmediğini, yalnızca uygulamada hatalar olduğunu iddia eder. Külliyatına bakıldığında toplumsal pratiğin eleştirisi ile başlayan sorgulamaları, İslâm’ın inanç esaslarına kadar gider. (Demir, 2012: 5) Eleştirel bir bakış açısıyla ele aldığı İslâm’ı ve toplumun yaşam biçimini, halka ulaşmak niyetiyle eserlerine konu etmişse de bu fikirler ancak toplumun seçkin kesiminde karşılık görmüştür.

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e Duyduğu Nefretin Kahriyât Adlı Kitabına Yansımaları ve Bu Nefretin Sembollerinden Hüseyin Necati Efendi

Farklı dillerden pek çok eseri Türkçe'ye tercüme eden Abdullah Cevdet, Kahriyât adlı şiir kitabının yazılış amacını ve yaratacağı etkiyi ise şu dizeyle açıklar: *"Kahr edenler milleti ma'ruz-u kahriyât olur."* (Abdullah Cevdet, 1908: 3) Abdullah Cevdet, Kahriyât'a bir görev yükler; bu görev de milleti kahreden, zorluğa düşüren kişilere karşı milletin tepkilerini dile getirmek, halkta biriken nefreti dışavurmak ve Abdullah Cevdet'in "gerçek", "yaşanmış" olarak nitelediği olay ve durumları okuyucularına ileterek onları da bu mücadeleye dâhil etmektir.

Abdullah Cevdet, *"Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölme Dersi Hakkında"* adlı şiirinde övgüyle bahsettiği Hüseyin Necati Efendi'yi II. Abdülhamit ve yönetimine karşı direnişin sembolü olarak görür. Ona göre kişi öleceğini bilse de haksızlık olarak algıladığı durum karşısında gereken tepkiyi vermeli, susmamalıdır.

"Büyük Gazi ve Büyük Şehid" Olarak Nitelenen Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Öyküsü

Abdullah Cevdet, Kahriyat'ındaki *"Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölme Dersi Hakkında"* şiirine ek olarak Hüseyin Necati Efendi'yi tanıtan bir düz yazı kaleme almıştır. Şair, Hüseyin Necati Efendi'yi tanıtırken ilk cümlesinde onun bir şehit olduğuna dikkat çeker: *"Hüseyin Necati Efendi kimdir? Ahiran Trabzon'da dar ağacı üzerinde şehit edilen bir zabt bir mülâzım-ı evvel."* Ardından Hüseyin Necati Efendi'nin ailesinden bahseder: *"Mülâzım Necati Efendi bir binbaşının oğlu idi. Babası Taselya muharebe-i ahiresinde şehit olmuştu. Dul kalan validesi, yetim kalan küçük kardeşleri, hemşireleri, kendisinin haremi ve çocukları hep bu şehit binbaşının zevce ve eytamına tahsis edilen maaş-ı cüz'i ile Mülâzım Necati Efendi'nin üç yüz kuruş maaşıyla geçinmeye mecbur idiler."*

Yazının devamında Hüseyin Necâti Efendi'nin yaşadığı olaylar dizisi başlar. Şair, üslubundaki lirik anlatımdan anlaşılacağı üzere yaşananları çok önemsemektedir. Zira bu trajik olarak nitelenebilecek olayların sorumlusu II. Abdülhamit ve emrindeki kimselerdir. Şaire göre onlar halkı ikinci plâna atmış, kendi çıkarlarını gözetmektedir. Hakkı yenen halk, acımasız yöneticiler tarafından ezilmekte ve haklarının gasp edilmesi yetmezmiş gibi haysiyetleriyle oynanmaktadır.

Bu tip dramatik olayların siyasette sembolleştirilerek ideolojiyi ve tavrı ortaya koymak amacıyla kullanılması oldukça yaygın bir durumdur. *"Semboller insanlık tarihi ile başlayan temsil etme serüvenine mitlerde, dinlerde, ideolojilerde ve devamında politik ideolojilerde, politik sembollere evrilerek devam etmiştir."* (Durgun & Yaman, 2017: 48) Örneğin lise öğrencisi Yasin Börü, 2014 yılında PKK yandaşı bir grup tarafından katledilmiş ve uzun bir süre hükûmetin PKK karşısındaki tutumunun sembol ismi haline gelmişti. Yine Abdullah Cevdet'in öyküsündeki Hüseyin Necati Efendi'ye benzer bir duruşu sergileyen Ömer Halisdemir, 15 Temmuz gecesi şehit olmuş ve demokrasi mücadelesi hususunda sembol bir isim hatta çehre haline gelmiştir. Abdullah Cevdet de Hüseyin Necati Efendi'yi

hükûmet aleyhindeki duruşunun sembolü haline getirmiştir. Böylece bireysel bir olay, kapsamını genişletip toplumsal etkiler yaratabilecek ve bu sembol isim, siyasî bir temsil özelliği kazanacaktır.

“Eytâm maaşı 17 aylık tedâhülde¹ kalmıştı. Para yoktu.” Hüseyin Necati Efendi’ye verilemeyen paranın nerede olduğu Abdullah Cevdet’e göre bellidir. Şair, tepkinin dozunu artırır: *“Padişah hafiyelerden, millet hâinlerinden, namussuzlardan çoğaltmakta olduğu müşirlere, ikinci, birinci, bilmem kaçınıcı feriklerine, binbaşılara para yetiştirmek lazım idi; vicdansız haysiyetsiz hükümdarın keyf ü hıyanetine kurban olarak can verenlerin yetim kalan çocuklarını dul kalan zevcelerini düşünmeye Hükümet-i Osmaniye’de vakt yoktu.”*

Hüseyin Necati Efendi alması gereken parayı alamayınca maddi olarak zorluk çekmeye başlamış ve borçları birikmiştir: *“Mülazım Necati Efendi’nin yedi aylık maaşı verilmemişti. Bu sürede kendisinin başka bir tabura nakline emr-i esdâr olundu. Maaşlarının verilmemesi kendisini borca düşürmüştü. Aynı zamanda büyük bir ailenin üç dört günlük mesafede bir diğer memlekete nakli hayli paraya muhtaç idi.”* Hüseyin Necati Efendi yaşadığı mağduriyete çare bulmak adına devlet büyüklerini kapısını çalmaya onlardan yardım istemeye başlar: *“Necati Efendi valiye müracaat etti. Vali: ‘Kumandanınıza müracaat ediniz.’ dedi. Necati Efendi kumandanı olan Hayri Paşa’ya müracaat etti. ‘Maaşât mütedahilemizden üç dördü verilmediğince hareket edemeyiz, efendim, hakkımı verin, param yok.’ dedi.”*

Hüseyin Necati Efendi’yi Abdullah Cevdet’in gözünde kahraman yapan hareketin müsebbibi ise Necâti Efendi’nin Hamdi Paşa’dan duyduğu şu sözlerdir: *“Hamdi Paşa: ‘Def ol edepsiz pezevenk, paran yoksa dilen!’* dedi. Bu sözleri duyan Necati Bey için artık yapacak tek şey vardır: *“O zaman Necati, necât-ı ebedînin yolunu teemmül² etti. Evine gitti. Evvela revolverini doldurdu. Sonra bir dilenci elbisesi buldu, giyindi. Ertesi günü Cuma idi.”*

Şair, yukarıda okuyucuyu hazırladığı bu cinayet anını sürükleyici ve safını belli eden bir üslûpla anlatır: *“Valinin ve kumandanın Cuma namazını kıldıkları cami’in önünde dilenci elbisesini giyinmiş olduğu halde Necati Efendi bu sâil-i müthiş bir ‘cinayet-i ulviyye’nin bu müntazır nâ-şikibi elini açarak bekliyordu. Vali çıktı, bir sadaka verdi geçti, gitti. Arkasından kumandan Hayri Paşa valiye imtisalen sadaka vermek için elini cebine sokarken tanıdı. Hamdi Paşa: ‘Çapkın kerata utanmaz mısın anasını ...in deyyusu³ diyerek Necati Efendi’nin yüzüne bir de tokat vurdu.’ Tokatla birlikte Abdullah Cevdet’in beklediği o müthiş an gelir: “Müthiş dakika gelmişti: o zaman kahraman Necati hemen cebindeki revolveri çıkardı, dört kurşunla saadetli kumandanı nişanladı, gebertti.”* Abdullah Cevdet, Hamdi

¹ Ödemede gecikme. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TEDAH%C3%9CL)

² Düşünüp taşınma. (http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=TEEMM%C3%9CL)

³ Bu kısım kitapta da bu şekilde yer almaktadır.

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e Duyduğu Nefretin Kahriyât Adlı Kitabına Yansımaları ve Bu Nefretin Sembollerinden Hüseyin Necati Efendi

Paşa'nın öldürülmesi için "öldürdü" fiilini dahi kullanmaz, "geberty" fiilini kullanır ve paşanın ölümünü "kutsal bir cinayet" olarak niteler.

Görüldüğü üzere şair, Osmanlı'daki yönetim kademesinin her kesiminden nefret etmekte ve bu gibi kimselerin ölümünün toplum için faydalı olacağına inanmaktadır. Yazının sonunda tekrardan fikirlerini açıklama ihtiyacı duyar: "Mülâhaza: Necati Efendi gibi izzeti nefis sahibi azm ve cesaret sahibi zabıcalar, vatandaşlar çoğaldıkça İslamiyetin, insaniyetin bütün cemaat-i medeniyenin tecvîz ve takdir ettiği "كل مضر يقتل"⁴ hükmünü adalet dairesinde icra edenler çoğalmadıkça milletimizin nasibi esaret, hakaret, harabiyet, zillet olacaktır. Kur'an 'Sebil-i Hak'ta ölenler ihyâ-yı lâ-yemût ederler' buyurur. Sebil-i Hak haysiyet, hürriyet, adalet, yoludur meskenet yolu değildir. Zulme hakarete katlanarak darp eden eli öpmek yolu asla değildir." (Abdullah Cevdet, 1908: 122-124)

"Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölmek Dersi Hakkında" Başlıklı Şiir

Abdullah Cevdet'in Hüseyin Necâti Efendi için yazdığı şiir ise şöyledir:

Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölmek Dersi Hakkında

Yokluk endişesiyle inlerse

Merd olan öyle varlığını ne yapar!

Kalbine girse ihtizâz-ı memât

Koparır kalbini yere çarpar.

Aşına-yı ezel bu ma'nâyâ

Geldin azminde pür samimiyet

Gözlerinde, elinde, göğsünde

Yanıyordu azîm bir niyet

Döktü yıldızları yere -yüksele-

Cephe-i zulme ve verdiğin darbe

'Aks-i na'ran gider kıyamete dek

⁴ "Zararlı olanı öldür."

Garpten şarka, şarktan garbe.

Çıkar arş-ı bülendine hakkın

Sana mi'râcdır bu dar ağacı

Yüksel ulviyyet sema pâyen

Çiğnedi tahtı girdi attı tâcı.

Ey "Necâti" sen ey nevîd-i necât

Hatıran müjde-i necât olacak

Heyecânında canların yaşa, sen

Çürüsün zorba, müstebbid, alçak!

Mart 1908, Mısır (Abdullah Cevdet, 1908: 120-121)

Abdullah Cevdet'in tefekkür dünyasında bir hürriyet kahramanı olan Hüseyin Necâti Efendi, yukarıda verilen şiirde de ölümden korkmayacak kadar gözü kara ve cesaretli bir önder olarak tanıtılmıştır. Ölümden korkarak ürkek bir hayat yaşamak ona yakışmaz. Öyle ki içinde ölüm korkusu bulunan bir kalbi gerçek bir yiğit yerinden koparıp çıkarır. Hüseyin Necâti Efendi de bu yiğitlerdendir. Hüseyin Necâti Efendi'nin bu cesaretinin ve mertliğinin altında ise ulvî bir niyet vardır. Göğsünde taşıdığı bu ulvî niyet, yüce gaye kendisine güç ve azim vermektedir.

Hüseyin Necâti Efendi'nin Hamdi Paşa'yı öldürmesi Abdullah Cevdet'e göre zalimlere verilen büyük bir zarardır. Bu eylemin sonuçlarının büyüklüğü öyle ulu ve büyük olacaktır ki Hüseyin Necâti Efendi'nin adı sonsuza dek dilden dile dolaşacaktır. Hamdi Paşa'yı öldürdüğü için idama mahkum edilse de bu darağacı Hüseyin Necâti Efendi'nin miraca çıkma vasıtasıdır. İdam şerefli ve üstüne düşen görevleri yerine getirmiş bu adam için bir kurtuluştur. Bu kurtuluş öyle yücedir ki padişahın tahtı, tacı, bütün serveti ve yüce konumu Hüseyin Necâti Efendi'nin gözünde bir hiç hükmündedir. Ölüme kavuşup miracına yükselen Hüseyin Necâti Efendi dünya sahnesinden silinse de kendisinin izinden giden hürriyet taraftarları, dürüst, namuslu insanlar onu unutmayacak; onun kendilerine verdiği yaşamak ve ölmek dersini her zaman hatırlayacaklardır.

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit Aleyhtarlığının Sebepleri ve II. Abdülhamit İçin Yazılmış Nefret İçeren Mısralar

Abdullah Cevdet'in gerek Hüseyin Necâti Efendi'ye atfolunan şiirinde gerekse Kahriyât kitabında yer alan diğer şiirlerinde muhatabı II. Abdülhamit'tir. Şair olup biten bütün bu kötülüklerden II. Abdülhamit'i sorumlu tutar. Hem devlet yönetimi hem kişiliği ile II. Abdülhamit, Abdullah Cevdet'in gözünde bütün yıkılan hayallerinin, yapmak isteyip de yapamadığı her şeyin sorumlusudur. Ancak Abdullah Cevdet, kişisel acı ve sıkıntılarında çok toplumu düşünür ve toplumun özgür, ayakları yere basan bir konuma ulaşması için hürriyet ister. Abdullah Cevdet'in gözünde adaletsiz, hukuk tanımayan bir padişah olan II. Abdülhamit tahtta kalmaya devam ettiği sürece de bu isteklerin gerçekleşmesi mümkün gözükmemektedir.

Kahriyât kitabında yer alan şiirleri incelediğimizde şu temaları görürüz: İstibdat yönetiminin baskıcı olarak adlandırılan tutumlarından duyulan bıkkınlık, Abdullah Cevdet'in padişaha hakaretleri, Abdullah Cevdet'in hem hayata hem de padişaha isyanı, padişah tarafından suçlu bulunup sürgün edilenler hakkında yazılan şiirler. Bütün bu alt başlıklar çevresinde en yoğun hissedebileceğimiz duygu ise kesif bir nefrettir.

Abdullah Cevdet, Kahriyât adlı kitabının ön sözünde kendisine ilham veren şeyleri şöyle sıralar: *“İstibdadın kahkahası, adaletin nevhâsı, ferdin hâkimiyyeti, efrâdın mahkumiyeti, bir cihetin tecavüz ve hıyaneti, diğer cihetin tahammül ve zilleti, bir takımın cehli, diğer takımın tecâhülü, umûmun sefâleti, işte bana ilham feryâd eden şeyler bunlardır.”* (Abdullah Cevdet, 1908:6)

II. Abdülhamit, Abdullah Cevdet'in şiirlerinde *“Kanun ve şeri'ayı öldüren ey padişah”* (Abdullah Cevdet, 1908: 47) olarak yer almaktadır. Kanunun gerekliliğine ve tarafsızlığına inanan Abdullah Cevdet için padişahı *“kanunsuz”* olarak tanımlamak kendisinin padişaha karşı hiçbir sevgisi ve saygısının kalmadığının kanıtı gibidir.

“Bir katili görmedense sultan/ İhvan görünür mezar-ı nisan” (Abdullah Cevdet, 1908: 71-72) dizelerinde ise Jön Türkler tarafından bir kahraman olarak kabul edilen Mithat Paşa'nın yine Jön Türklerce şüpheli bulunan ölümüne atıfta bulunulduğunu söyleyebiliriz. Padişahın Abdullah Cevdet'in gözünde kanlı ve kızıl bir imajın bulunması Abdullah Cevdet'in padişaha duyduğu nefretin boyutunu artırır.

“Halife nâmına saçtın hafiyelik vatana, /Sitûn şanını yıktın, gazâtı ağılattın.” (Abdullah Cevdet, 1908: 77) dizelerinde II. Abdülhamit dönemi hakkında çok tartışılan hafiyelik kavramının izlerini görmekteyiz. Abdullah Cevdet'in düşüncesine göre Sultan II. Abdülhamit Müslümanların koruyucusu olması gerekirken hafiyeliğin yaygınlaşmasına sebep olarak herkesi birbirine düşürmüştür,

Abdullah Cevdet II. Abdülhamit'in hem Osmanlı hem de İslam âlemi için hayırlı işler yapmayarak Osmanlı Devlet'nin yıkıcısı olduğunu, devlete çok büyük zararlar verdiğini söyler: *"Bak saltanatın millet-i İslâma ne kıldı, /Yirmi iki yılda koca bir mülk yıkıldı"* (Abdullah Cevdet, 1908: 79) Abdullah Cevdet, II. Abdülhamit'ten *"Belâ-yı Âlem-i İslâm"* olarak bahseder ve kendi düşüncesine göre merhametsiz olan padişahın yaptığı kötülükleri bir bir sıralar:

"Belâ-yı 'Alem-i İslam' Hakkında

Fitnessiyle halkı nefret ettirdi

Anadan, babadan, kızdan, kardeşten

Bu merhametsizin yapılmıştır dersin

Gözleri demirden, yüreği taştan." (Abdullah Cevdet, 1908:108)

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e duyduğu nefret öylesine büyüktür ki bu milletin yaşaması için II. Abdülhamit'in yok olması lazımdır. Aşağıdaki şiirde bu nefreti gördüğümüz gibi II. Abdülhamit döneminde kaybedilen toprakların ismi zikredilerek II. Abdülhamit'in başarısız olduğu konular şair tarafından bir koz olarak kullanıldığını da görebiliriz:

"Nerede 'Tırhala' nerde 'Girit'!

Ölüm erkekleri edemez tehdid

Ya bu millet yaşar ya Abdülhamid,

Gözyaşımız değil, kanımız aksın!" (Abdullah Cevdet, 1908: 109-111)

Abdullah Cevdet, padişahın sürgün ettiği kişilerin çektiği işkence ve eziyetlere de şiirinde yer verir. Onun gözünde sürgün edilen bu kişiler padişahın adaletsizliğine, zulmüne susmayarak savaşan cesaretli kişilerdir. Sırf bu yüzden çeşitli ezâlara maruz bırakılmaktadırlar: *"Kimisi süngülerle oldu tebah ,Kimi can verdi ka'r-ı zindanda"* (Abdullah Cevdet, 1908: 90-94) Her hürriyet isteyen ise çeşitli işkencelerle vatanından uzaklara gönderilmektedir:

"Memleket viran medâr-ı iftiharından cüda

Kanlı zindanlarda ahrar-ı ihtiyârından cüda

Her adalet isteyen dâr u diyarından cüda

Olmaz olsun böyle sûzişli, felaketli hayat!" 1312, Menfaa (Abdullah Cevdet, 1908: 37-40)

Abdullah Cevdet'in aktardığına göre hürriyet isteyen muhalifler sadece sürgün cezasıyla değil fiziki şiddetle de cezalandırılır:

"Hürriyeti hudûd-u vatandan çıkardılar,

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e Duyduğu Nefretin Kahriyât Adlı Kitabına Yansımaları ve Bu Nefretin Sembollerinden Hüseyin Necati Efendi

Hürriyet isteyenleri zincire sardılar.” (Abdullah Cevdet, 1908: 40-42)

Sürgüne gönderilenler bir yana II. Abdülhamit'in varlığı Abdullah Cevdet'e göre toplumdaki bütün kötülüğün sebebidir. Özgürlük ve hürriyet taraftarı olan pek çok aydın Abdülhamit yüzünden zekâlarının gerektirdiği faaliyetlerde bulunamamışlardır: *“Zekalar intihar etti / Sebebi Abdülhamid oldu.”* (Abdullah Cevdet, 1908: 66-71) Abdullah Cevdet'in zeka olarak nitelendirdiği Mithat Paşa, Namık Kemal, Ali Suavi gibi isimler şiirlerinde birer kahraman gibi yer alırlar:

“Milletin ‘Mithat’ ve ‘Kemal’ inden

Gûşuma milletin enini gelir

Haktan ‘âlem-i semaviden

‘Arştan meşhed-i ‘Suaviden’

Gûşuma milletin enini gelir” (Abdullah Cevdet, 1908: 10)

Ali Suavi için yazdığı şiirde ise Ali Suavi olağanüstü güçlere sahip bir kahraman gibidir:

“Eksir-i İnkılap

Cennet mekân Ali Suavi'ye

(...)

‘Saray’, ‘zindan’ yık taşlarını başlara vur

Yere ittir güneşi ‘Yıldız’ eflâka savur

Ser-bi-dâdı kopar, kalb-i taaddîyi kavur

Ol bize âb-ı hayat-ı âteş seyyâl-i memat!” 9 Temmuz 1899 Paris (Abdullah Cevdet, 1908: 85-86)

Abdullah Cevdet kendisi ile amaç ve fikir birliği içerisinde bulunanları ulvîleştirir. Kendisi gibi sürgün edilen ve bu sürgünde hayatını kaybeden İsmail Safa için aşağıdaki şiiri yazmıştır:

“İsmail Safa'nın Ruh-ı Bülendine

Doldurur uykusunu korkulu rüyalarla

Fikr adl ü ateş eder zâlîme tac-ı serrine

Ruhumuz tâir bela-rev hürriyettir

Kıramaz müstebbidin darbesi bal ü perini.” 1903 (Abdullah Cevdet, 1908:126)

Yine bir başka sürgün edilen kişi için yazdığı şiir şöyledir:

“Cebel’de Menfa Avukat İzzet Bey’e

Boğmadır zalimlerin maksud-ı kakhâranesi

Gûlgûl bî-dâd ile adl ehlinin feryâdını

Âşık-ı hürriyeti kahr ile kalmaz zâlaman

İftira ve kizb ile telvis ederler yâdını” (Abdullah Cevdet, 1908: 49)

Abdullah Cevdet’e göre bu kadar zulüm ve eziyet içinde yaşamak insanlık adına utanç vericidir:

“Yaşarken cihanda bu gadr ü zulmet

Yaşamak zillettir, gülmek cinâyet” 1307 (Abdullah Cevdet, 1908: 33)

Abdullah Cevdet kimi zaman umutsuzluğunu bir yana bırakır ve savaşıma değer şeyler bulur:

“Sen ne dersen de ey adû-yı kemâl/ Bediyet diyor: İlerleyelim!” (Abdullah Cevdet, 1908: 37),

“Hakikat nihayet zafer yâb olur.” (Abdullah Cevdet, 1908: 45-46)

Abdullah Cevdet, halkının haklarını savunurken ve hakikatin savunuculuğunu yaptığını iddia ederken kendisinin de pek çok eziyete maruz kaldığını anlatır. Kendisi milleti için savaşırken, milletin düşmanının yani II. Abdülhamit’in en büyük düşmanı olmuştur:

“Polislerin Hakareti – İnfî’al Anı

Sahâ-yı idrâkine sığmaz cihanda kimsenin

Gördüğüm zulüm ve meşakkatler adalet nâmına.

Ömrümü ettim feda bir millet-i mazlum için,

Ben hedef oldum ol milletin düşmânına.” (Abdullah Cevdet, 1908: 59)

Aşağıdaki şiir ise tehditkâr üslubu ile dikkat çekerken son cümlesi Abdullah Cevdet’in anarşizme olan sempatisini görmemiz bakımından kanaatimizce dikkat çekicidir:

“Ey riyâkar siyâsileri devr-i şûmun,

Kâfirin na’mı ey ehl-i âsayı şevket,

Sizlere maksud ise sulh ve refâh-ı ümmet,

Saçarak beynine tiğyan-ı firak ma’sumun

Hatar-ı âbad reh-i ma’siyete gitmeyiniz.

Ravachollaşmaya insanları sevk etmeyiniz.”⁵ (Abdullah Cevdet, 1908: 98)

Ravachol, Fransız anarşisttir. Pek çok bombalı saldırı düzenlemiş, insanların ölümüne sebep olmuştur. (Aktaş, 2012) Abdullah Cevdet, Ravachol'u “*canından bıktırılmış ve birçok dev-endam teşebbüsâtı hükümet ber-endâzanede bulunmuş bir Fransız*” olarak tanımlar. Bu tanımda kullanılan “*canından bezdirilmiş*” ifadesi Ravachol konusunda Abdullah Cevdet'in tarafsız bir tutum izlemediğini ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki şiir de Abdullah Cevdet'in tehditkâr üslubunun bir örneğidir. Padişahın “*taçlı katil*” olarak bahsetmesi ise Abdullah Cevdet'in nefretinin yansımalarındandır. Padişahın öldürdüğü her bir vatansever bir gün gelecek padişahın sonu olacak, iktidar tokatlanacaktır:

“Bu toprağa gömülen mihr ü iffet ü şefkat

Boğar huzurunu her lahza taçlı katilinin

O iktidarı tokatlar yıkar bu acziyyet” (Abdullah Cevdet, 1908:104-105)

En çok dikkat çeken şiirlerden birisi de bir kocakarının ağzından yazılan ve II. Abdülhamit'e beddualar içeren şiirdir. Şiirde kocakarı II. Abdülhamit'in beyninin bir yengeç tarafından kemirilmesini isteyecek kadar nefret doludur:

“Abdülhamid-i Sâni'ye Bir Koca Karının Duası

Pençesinden seni devr eylemeye deyündüm

Kemire beynine her gün seretân künhün⁶

Ola her sevda 'ayan gözlerine nur-u Huda

Doğruluktardan aman bulmaya kalb-i siyahın!” (Abdullah Cevdet, 1908:107)

Madem II. Abdülhamit, Abdullah Cevdet'i sürgün etmiştir o zaman Abdullah Cevdet de padişaha en ağır cezaları şiirlerine yansıyan nefretiyle ve bu şiirlerde padişahı düşürdüğü konumlarla verecektir. Abdullah Cevdet sonsuza kadar II. Abdülhamit'i şiirlerine esir ettiğini şöyle söyler:

“Ey Zillullah Sana:

Ettim müebbeden seni şiirimde kalebend

Oldukça ömrün ol yine hasm-i muadelet

⁵ Ravachol canından bıktırılmış ve birçok dev-endam teşebbüsâtı hükümet ber-endâzanede bulunmuş bir Fransız'dır. (A.C)

⁶ Kocakarının duası müstecab oldu. Zira Kahriyat'ın bu tab-ı tanesi yapılırken telgraflar Sultan Hamid'in seretân hastalığıyla son günleri de bulunduğunu haber veriyorlardı. A.C.

Pür kahri intikam edecektir ale'd devam

Vicdanını muhasara beş yüz bin iskelet!" (Abdullah Cevdet, 1908:127)

Sonuç

II. Abdülhamit ve devri oldukça tartışılan bir devirdir. Özellikle edebî metinlere bakarsak pek çok roman II. Abdülhamit dönemini anlatırken objektif olmakta zorlanır. Şiirlerde ise padişah muhalifleri tarafından çoğunlukla özgürlüğü kısıtlayan ve devleti zor duruma sokan bir yönetici olarak yansıtılır; ancak edebî metnin kurmaca bir dünyanın yansıması olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla ne Abdullah Cevdet'in şiirlerinde ne de padişah hakkında yazılmış diğer edebî eserlerde objektif bir doğruluk bulmamız mümkün değilken, okuduğumuz, çalışmamızda yer verdiğimiz eserlerdeki olayları ve söylenenleri doğru kabul etmemiz de mümkün değildir. Burada amaçlanan Abdullah Cevdet'in nefretini yansıtmada ve sesini geniş kitlelere duyurmada şiirini nasıl bir propaganda aracı olarak kullandığıdır. Zira Abdullah Cevdet zaten süreli yayınlarla sesini duyurabilen bir yazardır ancak duygularını daha iyi ve daha yoğun ifade edebilmek amacıyla *Kâhriyât* adlı bir şiir kitabı yazmıştır. Özellikle Hüseyin Necati Efendi örneği ile kitabında Abdülhamit ve devrine duyduğu derin nefreti anlatmıştır. Şiir, şairin dünyasının bir eseri olduğundan biz de incelediğimiz şiirlere "Abdullah Cevdet'in gerçekleri" olarak daha tedbirli bir bakış açısıyla yaklaşmalıyız.

Kaynaklar

- Ağababa, A. F. (2015). *Emel Yolunda, Kandil ve Muhtar Paşa*. (M. N. Yücel Yiğit, Dü.) Ankara: Hitabevi Yayınları.
- Akay, H. (1998). *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Yeni Fikirler*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Akpınar, S. (2015). *Türk Romanında II. Abdülhamit* (1. b.). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Akşin, S. (1980). *100 Soruda Jön Türkler ve İttihat Terakki*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Aktaş, Ü. (2012). *Anarşizm*. İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Alver, K. (Dü.). (2006). *Edebiyat Sosyolojisi* (2. Baskı b.). Ankara: Hece Yayınları.
- Andaç, F. (2004). *Sürgünlüğün Bin Yüzü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Banarlı, N.S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Berkes, N. (2014). *Türkiye'de Çağdaşlaşma* (20. Baskı b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınlar
- Cevdet, A. (1908). *Kahriyât* (2. ed.). Kahire: Matbua-yı İttihat.
- Cevdet, A. (2008). *İçtihadın İçtihadı*. (M. Gündüz, Dü.) Ankara: Lotus Yayınları.
- Çavdar, T. (2007). *İz Bırakan Gazete ve Gazeteciler- Babıali'den Geriye Ne Kaldı?* Ankara: İmge Yayınları.
- Çetin, N. (2013). *Şiir Çözümleme Yöntemleri*. Ankara: Öncü Kitap.
- Demir, O. (2012). Doktor Abdullah Cevdet'te din algısı. *İnsan & Toplum Dergisi*, 1(2), 5-28.
- Doğan, C. (2012). Son Dönem Osmanlı Düşününde Kültürel Değişme Platormu Olarak Batılılaşma: Dr. Abdullah Cevdet ve İçtihat Dergisi Örneği. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, (7) 18, pp. 127-153.
- Durgun, G. B., & Yaman, H. (2017) *İdeoloji, Dil ve Sembol Bağlamında Medya Ve Siyaset*, s. 39-51.

Abdullah Cevdet'in II. Abdülhamit'e Duyduğu Nefretin Kahriyât Adlı Kitabına Yansımaları ve Bu Nefretin Sembollerinden Hüseyin Necati Efendi

- Eagleton, T. (2004). *Edebiyat Kuramı*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Georgeon, F. (2006). *Sultan Abdülhamid*. (A. Berktaş, Çev.) İstanbul: Homer Kitabevi.
- Göçmen, M. (1995). *İsviçre'de Jöntürk Basını ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri (1889- 1902)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Hanioglu, Ş. (1981). *Bir Siyasal Düşünür Olarak Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*. İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Hece Dergisi. (2004). *Hayat-Edebiyat-Siyaset*, 90,91,92 Haziran/ Temmuz/Ağustos. (2004).
- Karakışla, Y. S. (2017). *Eski İnsanlar Eski Cemiyetler, Osmanlı Toplumsal Tarihi Çalışmaları (1904- 1926)*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Kurdakul, Ş. (1981, Mart). Edebiyatımızda II. Abdülhamid. *Yazko Edebiyat*, 1(5), s. 68-74.
- Moran, B. (2004). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Moretti, F. (2005). *Mucizevi Göstergeler, Edebi Biçimlerin Sosyolojisi Üzerine*. (Z. Altok, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Oktay, A. (2004). *Sanat ve Siyaset*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Öztuna, Y. (2008). *II. Abdülhamid Zamanı ve Şahsiyeti*. İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Tokgöz, A. İ. (2012). *Matbuat Hatıralarım (1888-1914)*. (A. Kabacalı, Dü.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Weber, M. (1987). *Sosyoloji Yazıları*. (T. Parla, Çev.) İstanbul: Hürriyet Vakfı.
- Yetiş, K. (2007). *Dönemler ve Problemler Aynasında Türk Edebiyatı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Extended Abstract

Introduction

Abdullah Cevdet was born on September 9, 1869 in Arapgir. After he finished his primary education, he enrolled to Mamuret el-Aziz Military Junior High School. He had come to İstanbul and enrolled to Kuleli Military Medical School by graduated from this school in 1884.

While he is studying in School of Medicine, his political ideas had systematized and Abdullah Cevdet, had stood for ideas that went against the Abdulhamid II and based on innovation plus freedom. He institutionalized his ideas with Ibrahim Temo, Ishak Sukuti, Mehmed Resit and Hikmet Emin within Union of Ottoman Unity (İttihad-i Osmani). Main reason which bonded the Union of Ottoman Unity founders was their hostility to Abdulhamid II and his government that contrary to this founders' ideal regime. Despite this bond, all of their political views diversified. They separated in a short span of time because of this discrepancy.

Abdulhamid II, the person he mentioned in his poems, was born on September 21, 1842. His mother was Gulnihal Hatun, his father was Sultan Abdulmecid. He came to the throne on August 31, 1876. The sultan who disenthroned on April 27, 1909 had ruled for 33 years. Abdulhamid II, had been put into power by Young Turks (Jon Turkler), on condition that he declare the First Constitutional Monarchy (I. Mesrutiyet) and carry into effect the First Turkish Parliament (Meclis-i Mebusan). The Sultan, had kept his promise but because of the war between Ottomans and Russians in 1877 that put the empire in danger, he had delayed indefinitely the Parliament. The Young Turks, not hold with this action and they perceived this precaution as a strike against the freedom. Nevertheless, Abdulhamid II enhanced this measures and he had carried out a regime that named as "Tyranny". Within this period the Ottoman Empire had huge internal and external problems. Because of this crisis, the Padishah had become very suspicious about everyone. He had wanted to know who did what so he had monitored his citizens. Hereby he had established an intelligence agency that to be named as "the Betraying" (Jurnal) by some contrarian groups. This suspicious and anxious manner of the Padishah, however, did not frighten him anyway. He remains his calmness during his reign. Even if he remained on the throne for 33 years by courtesy of his judicious chooses, his nightmares came true so he disenthroned by opposing groups. His discrown is celebrated by the people in favor of freedom but this will not last long.

Abdullah Cevdet, who found antagonistic by Abdulhamid II had exiled to Fezzan and Western Tripoli, where deprivation was high. His book "Deep Sorrow" (Kahriyat), which contains strong criticism and accusation to Abdulhamid II had published in Egypt. First Edition of the book had published in 1906, and second edition

had published in 1908. The book named "Deep Sorrow" had composed of the experiences of him and his deep emotions that happened when the Era of Tyranny (Istibdat Devri) hence the name. Most of the poems include direct insults to Abulhamid II, complaints about the existing era and poet's despair that generating from all these reasons. It is also possible to encounter lines that we can see the poet is believing that the days of freedom will come, and the regime of Abdulhamid II will end. He is sure about that.

According to his opinion the poems which his wrote have a duty. Doctor Abdullah Cevdet, had purposed to show his readers that how to struggle against the government and injustice according to him by consider Mulazim Huseyin Necati Efendi, the man whose biographical sketch has been mentioned in his poem named "*Büyük Gazi ve Büyük Şehid Mülâzım Hüseyin Necati Efendi'nin Verdiği Ölmek Dersi Hakkında*" (About Lecture of Dying by Great Veteran and Great Martyr Mulazim Hüseyin Necati Efendi), as a hero.

In this article, how Abdullah Cevdet uttered his reactions in the book and poems we mentioned before to the era that named as Tyranny by some groups had been determined. Neither Abdullah Cevdet's poems nor other literary works that mention Abdulhamid II, did reflect the truth. Accordingly, the works that we attached to this article didn't include objective reality. Our purpose is how Abdullah Cevdet use his poems to reflect his hate and reach large masses. We will determine his works as a propaganda instrument and clarify how the figures who he used in his poem, become a political symbol.

Method

The poems, that we used in this article, had been reached by scanning method. All poems had been reviewed with an objective perspective. Also, we benefit from variety of poetry analysis methods. Poems selected from Abdullah Cevdet's book, "Deep Sorrow" and they interpreted. For draw attention to self-expressive and political side of poetry, we lay weight on sociology of literature approaches.

Result and Discussion

Even if this article based on a literary text, it's important to remind that all of this kind of texts are fictive. Thereby these texts offer an only limited view to truth-seekers. Poems are sentimental texts. So beliefs and emotions of poets, directly affect the content. In this case historical, political and sociological reality becomes warped. At present, this kind of manipulative statements is using by public relationship experts in politics. Same approach was used to lead the masses for a long period of time: "Creating enemies is source of the action, creating heros is source of the motivation." We are able to see that kind of attitude in the book that we reviewed. In our opinion revealing this form of symbolization is remarkable part of this article.

Apart from these, the book, namely "Deep Sorrow" (Kahriyat), which was written with Ottoman Turkish alphabet, is transliterated into the Turkish alphabet for the first time. It's another important point of this study. After we sifted through all poems in "Deep Sorrow", we realized that Abdullah Cevdet, usually using his poems to reach his political goals by discrediting the Padishah and his supporters. Also, he tends to win people over by moral and islamic values of the majority. During the era of Ottoman Empire's downfall, the enlightened minority were seeking for solutions and they failed constantly. They had been resentful because of these failures. The poet, occasionally mention about his own displeasure and sorrow arising out of hard times he lived.

Researchers may find this article useful in doing history, sociology and literature studies. Our work can be evidence of close relationship between poetry and watershed events. Nevertheless, it's emphasizing the subjectivity of authors and revealing how they are influencing the masses by their activator expressions.